

BEMORLANI OVQATLANTIRISHDA HAMSHIRALIK PARVARISHI

Nomazova Shohista Shovkat qizi

*So'zangaron Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi Hamshiralik ishi fani o'qituvchisi*

ANNOTATSIYA

Ovqatlanish tirik organizmning asosiy fiziologik ehtiyojlaridan biri hisoblanadi. Odam organizmiga oziq-ovqat mahsulotlari orqali oqsillar, yog'lar, uglevodlar, mineral tuzlar, suv, vitaminlar va to'qimalarni tiklash, energetik sarflarning o'rnini to'ldirish, hamda organizmga boshqa ehtiyojlarni qoplaydigan moddalar kiradi.

Kalit so'zlar: Zond, fonendaskop, parhez, oshxona, me'da zondi, gastrostoma, joy, tuxum, qaynatma sho'rva, mineral suv, suv

KIRISH

Sog'lom inson uchun tavsiya etilgan me'yorga binoan hayvonot oqsillari miqdori 100-200 g, o'simlik oqsillari 40g, hayvonot yog'lari 85-90g, o'simlik yog'lari 10-15g, uglevodlar 400-500g va disaxaridlar ko'rinishidagi glukoza va saxaroza 50-100g, suvlar 1700-2000g ni tashkil etadi. Bemor ovqati tarkibidagi oqsillar, yog'lar, uglevodlar va boshqa turli moddalar nisbati kasallik turiga qarab o'zgartiriladi. Masalan: qandli diabet kasalligida bir kecha kunduzda ovqat tarkibida uglevodlar kamaytiriladi. Davolash muassasalarida bemorlar ovqatini tashkil qilishda tibbiy xodimlardan tashqari oshxona xodimlari ham ishtirok etadi. Shifokor bemorning kasalligidan kelib chiqqan holda ma'lum ovqat parhezini tayinlaydi. Bo'lim hamshirasi ovqatga talabnoma tuzadi. Bemorlar ovqatini bemorlarning soni va parhez ovqatini turidan kelib chiqqan holda shifokor parhezchi nazorat qiladi va o'z o'rnida sifatiga va turiga javob beradi. Ovqatlantirish bemorlarning holatiga qarab 3 xil bo'ladi: faol, sust va sun'iy.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Sun'iy ovqatlanish - bu inson tanasini ta'minlash usullarining kombinatsiyasi kerakli moddalar Mustaqil ovqatlanish imkonsiz bo'lgan vaziyatda. Oziqlantirishning asosiy vazifalari Ikkalasi tananing suv-suv balansini qo'llab-quvvatlash va uning energiya va plastmassa ehtiyojlarini qondirishdir. Sun'iy ovqatlanish tamoyillari: vaqti vaqti bilan; muddatlar; bemorning ahvoriga rioya qilish. Sun'iy ovqatlanish uchun ko'rsatmalar: ongsiz; yuz jarohati; metabolik kasalliklar; operatsiyadan keyingi davrlar; sepsis; ovqat hazm qilish organlarining kasalliklari; ba'zi psixiatrik kasalliklar; anoreksiya; ba'zi kasalliklar va insonning holati. Sun'iy ovqatlanish usullari: entereral; parenteral. Og'ir yotgan bemorlarni ovqatlantirish bo'lim hamshirai yordamida amalga oshiriladi. Bundan tashqari meditsina xodimlari bemorning qarindoshlariga ovqatlantirish usullarini o'rgatadilar. Chunki bu jarayon katta sabr qanoat talab qiladi.

Ko'pincha bemorlar ishtahasi yo'qligi, ko'ngil tortmasligidan shikoyat qiladi. Yuqori harorat va uyqusizlikka chalingan bemorlarni ovqat qabul qilishga majburlash mumkin emas. Ayrim hollarda bemorlarning tabiiy ovqatlanishini sun'iy ovqatlantirish bilan to'ldirish yoki almashtirishga to'g'ri keladi. Sun'iy ovqatlantirish organizmga ovqat mahsulotlarini me'da zondi (ovqatlantirish naychasi), gastrostoma (operatsion teshik), huqna orqali venaga yoki mushak orasiga oziq moddalarni yuborish. Kerakli ashyolar. 1. steril ingichka rezina zond 2. vazelin yoki gletsiren 3. voronka yoki jani shprisi 4. suyuq ovqat (shirin joy, tuxum, qaynatma sho'rva, mineral suv, sut va boshqalar) 600-800 ml hajmda. 5. Suv (30-50ml) va ichirish uchun naycha 6. Fonendaskop, leykoplastr, xavfsiz to'g'nag'ich, zond uchun tiqin shpris. Bundan tashqari bemorni ovqatlantirish uchun maxsus preparatlar (eritmalar) tayyorlab olinadi. Oziqlantiruvchi moddalarni fraksion usul bilan kuniga 5-6 marta yoki tomchilab asta-sekin uzoq vaqt davomida yuboriladi. Bemorlarni me'da zondi orqali sun'iy ovqatlantirish. 1. Ovqatlantirishdan 1-1,5 soat oldin g'ilofdagi zond muzlatkichga solib qo'yiladi. 2. Qo'l yuviladi. 3. Bemorga muolaja yo'nalishi tushuntiriladi va stolga kerakli narsalar qo'yiladi. 4. Zond kiritilgan masofa aniqlanadi (bo'y uzunligidan 100 ni ayiramiz). 5. Zond uchiga glitserin bilan ishlov beriladi. 6. Bemorga yarim o'tirgan holatni egallashiga yordam berib, ko'kragiga sochiq yoki oqlik yopib qo'yiladi. 7. Zond pastki burun teshigi orqali 15-18 sm ga kiritiladi (bemor boshi nisbatan orqaga yo'naltiriladi). 8. Bemorga o'tirgan holatni egalashiga yordam beramiz. 9. Suv ichirib bemordan zondni yutish so'raladi. Ko'ngil aynishini kamaytirish maqsadida muz bo'lakchalari zondga birlashtiriladi. 10. Shprisga havo tiortiladi va uni zondga birlashtiriladi. 11. Fonendaskop boshchasini me'da sohasiga qo'yib zond orqali me'daga havo yuboriladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bemorni Jani shprisi yordamida zond orqali ovqatlantirish. 1. Barcha kerakli narsalarni tayyorlab zond kiritilgan joy nazorat qilinadi. 2. Bemorga yarim o'tirgan holatni beramiz. 3. Fonendaskopni me'da sohasiga qo'ying, zond orqali shpris yordamida 30-40 ml havo yuboring. Ma'lum tovushlar eshitish orqali zondning me'dada joylashganligiga ishonch hosil qiling. 4. Zondni qisqich bilan qising, bo'sh uchini lotokka joylashtiring. 5. Jani shprisiga suyuq ovqat torting va shprisni me'da zondi bilan birlashtiring. Chap qo'lingiz bilan shprisni ushlang, zondan qisqichni yeching. 6. Shprisning muvozanatini o'zgartirib uchun zondga kiriting. 7. Shprisning zondga birlashtirilgan joyini chap qo'lingiz bilan ushlab turing, o'ng qo'lingiz orqali asta-ekinlik bilan ovqatni yuboring. 8. Bemorni ovqatlantirib bo'lgandan so'g, zondni suv bilan boshqa shpris orqali yuving va shprisni ajrating. Keyingi ovqatlantirishdan oldin zond o'z o'rnida joylashtirilganligiga ishonch hosil qilish kerak. Buning uchun yana zond orqali havo yuborib fonendaskop orqali eshitiladi. Ovqatning tarkibi va energetik qiymati. Organizmning mo'tadil hayot faoliyati uchun zarur energiya oqsil, yog'lar, uglevodlar, mineral tuzlar va boshqa moddalar kerak. Oqsillar tirk hujayralarning va hujayralar aro moddalarning asosi hisoblanadi. Ular fermentlar,

garmonlar tarkibiga kiradi, genetic axborotning uzatilishida hujayralarning nafas olishida mushaklarning qisqarishi va bo'shashida ishtirok etadi, kislorod manbai hisoblanadi. Organizmni mikro organizmlar va viruslardan himoya qiladi. Oqsillar hayvon mahsulotlari (sut, go'sht, baliq) va o'simlik mahsulotlari (non, yong'oq, yorma dukkalilar) tarkibiga kiradi. Ular aminokislotalardan tuzilgan bo'lib tarkibidagi ba'zi aminokislotalarni almashtirib bo'lmaydi. Shuning uchun kundalik ratsionining 60% hayvon oqsili, 40% o'simlik oqsili tashkil etishi kerak. Oqsillar kunlik ratsionining 14% tashkil etadi. Ovqat tarkibida oqsillar, aminokislotalar manbai hisoblanadi. Organizmda oqsil zaxirasi mavjud emas. Murakkab operatsiyalardan, katta hajmdagi kuyishdan, og'ir kasalliklardan keyin oqsillarga bo'lgan bir kecha kunduzlik ehtiyoj 1,5-2 g.kg tashkil etadi. Yog'lar organizmning muhim energiya manbai bo'lib hujayralar membranasi, asab to'qimasi, buyrak usti bezining muhim tarkibiy qismidir. Yog'larsiz organism oqsillarni ba'zi mineral tuzlarni va yog'da eruvchi vitaminlar o'zlashtira olmaydi. Bir kecha kunduzlik ratsionida 70% hayvon yog'I, 30% o'simlik yog'I bo'lishi kerak. Yog'lar sut, tvorok, yog'li qatiq, pishloq, go'sht, parranda go'shti, baliq tuxumida bo'ladi.

Uglevodlar odam organizmida normal hayot faoliyati uchun zaruriy energiyani yarmidan ko'pini tashkil etadi. Ular asosan o'simlik mahsulotlarida ko'p bo'ladi. Uglevodlar yog'larning normal so'rilishida mushaklar, asab va yurak sistemasi faoliyatini yaxshilaydi. Katta yoshdagi odamning uglevodlarga bir kecha kunduzlik ehtiyoji 400-500 g tashkil etadi. Suv tana vazning 60% tashkil etadi. Hujayralardan yoki hujayralararo suyuqliklardagi hayotiy muhim jarayonlar suvli muhitda kechganligi uchun suvsiz hayotni tasvvur qilib bo'lmaydi. Katta yoshdagi odam bir kecha kunduzda ehtiyoji 2,5 litrni tashkil etadi. Mineral moddalar barcha organ va sistemalarning me'yoriy hayot faoliyatida muhim ahamiyatga ega. Masalan: kalsiy suyak va mushak to'qimalari tarkibiga kiradi. Mushaklarning qisqarishi va yozilishida ishtirok etadi. Fosfor suyak, nerv, mushak to'qimalar tarkibiga kiradi va hujayralarning energiya bilan ta'minlanishida ishtirok etadi. Natriy nerv qo'zg'alishning turli organlarga o'tishida ishtirok etadi. Kaliy mushaklarning qisqarishida bo'shashida qatnashadi. Vitaminlar ovqat ratsionining muhim va almashtirib bo'lmaydigan tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular organizmning me'yoriy hayot faoliyatini ta'minlaydi, oziq moddalarning o'zlashtirilishida ishtirok etadi. Vitaminlar kunlik ovqatda yetarli miqdorda bo'lishi kerak. Biroq bir xil ovqatlanish yoki ovqat hazm yo'lida o'zlashtirishning buzilishidan vitamin yetishmasligi kelib chiqishi mumkin. Sog'lom odamning yoki alohida parhez bilan ovqatlanishi zarur bo'lgan kishilarning ovqatida nafaqat ularning energatik qiymati yetarli bo'lishi kerak. Oqsillar, yog'lar, uglevodlar 1:1:4 nisbatda bo'lishi kerak. Bemorlarning mahsulotlarida uglevodlar, vitaminlar, oqsillar va yog'larga boy bo'lishi lozim. Diyetoterapiya – davo maqsadida ovqatlantirishdan iborat. U birinchi galda kasal a'zoga kimyoviy va mexanik ozor yetkazmaslik, buzilgan funksiyalarni tiklash uchun bir turdagi mahsulotlar o'rniga

boshqalarni ishlatish yoki bemor organizmiga yetishmayotgan zarur ozuqaviy moddalarni kiritishni ko'zda tutadi. Har bir parhezga ta'rif berib unda quyidagi ko'ratkichlar aks ettirilgan. 1. tayinlashga ko'rsatiladi. 2. tayinlashdan maqsad 3. umumiy ta'rif 4. kimyoviy tarkibi va uning kaloriyalari 5. ovqatlanish rejimi 6. ruxsat etilgan va man qilingan mahsulotlar va taomlar ro'yxati. Bu quyidagi tartibda tuziladi: oqsil, yog', uglevod, ziravorlar mahsulotlari va ichimliklar kiradi. Tasdiqlangan nomenklatura bo'yicha 1 dan 15 gacha belgilangan parhez qo'llaniladi.

Bemorning ovqatlanishi. Bemorni sun'iy oziqlantirish Hamshira bilishi kerak: 1. ratsional ovqatlanishning asosiy tamoyillari; 2. klinik ovqatlanishning asosiy tamoyillari; 3. davolash jadvallarining xususiyatlari; 4. kasalxonada bemorlarni ovqatlantirish; 5. sun'iy oziqlantirish turlari, uni qo'llash ko'rsatmalari; 6. oshqozon naychasini kiritishga qarshi ko'rsatmalar; 7. bemorni ovqatlantirishda paydo bo'lishi mumkin bo'lgan muammolar. Har qanday holatda, ozuqa aralashmasi qanchalik sekin kiritilsa, u shunchalik yaxshi so'riladi va kamroq yon ta'sir rivojlanadi. Shuning uchun odatiy amaliyot, mo'ljallangan hajmdan qat'i nazar, uni bir xil tezlikda 24 soat davomida doimiy ravishda boshqarishdir.

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Sun'iy ovqatlanish va hidratsiyani to'xtatib turish yoki yo'qotish to'g'risida qaror qabul qilish ko'plab odamlar uchun intellektual, falsafiy va hissiy ziddiyatlarni oshiradi. Fiziologiya va tibbiyotda hayotning oxirida sun'iy oziqlanish va hidratsiya bilan bog'liq bo'lgan narsalarni tushunish qiyin bo'lgan qarorga duch kelgan odamlar uchun ko'pincha foydalidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Stavropol sh. 2004-yil 15-16-oktabr Xalqaro anjuman materiallari.
2. Портнов А. А., Федотов Д. Д. Психиатрия — М.: «Медицина», 1965.
3. Samoxvalov V. P. Psixiatriya. O'quv qo'llanma. — Rostovna Donu: Feniks, 2004.
4. Umarova T. YU., Qayumova I. A., Ibragimova M. K. "Hamshiralik ishi" Toshkent-2003 y.